

ver heeft ook geen erg gelukkige hand bij de introductie en presentatie van personen. Wanneer hij het plotseling heeft over het ideaal en het falen van De la Gardie (43) gaat hij er ten onrechte van uit, dat elke lezer deze figuur in tijd en functie kan plaatsen. De diplomaat Jacob van Wassenaer van Obdam wordt twee keer simpelweg aangeduid als Obdam (61 en 65) maar in het naamregister komt hij niet voor. Zo zijn er meer schoonheidsfoutjes.

Van Koningsbrugge besluit zijn boek met de Vrede van Utrecht, een begrijpelijke maar niet zo'n vanzelfsprekende keuze. Het verhaal is dan eigenlijk nog niet af. De strijd in het Noorden ging immers nog geruime tijd door en bij alles wat zich rond de Oostzee afspeelde, waren de Nederlanders nu eenmaal zeer betrokken. Het is te hopen dat Van Koningsbrugge nog eens gelegenheid vindt om zijn verhaal voort te zetten. De titel van dit nieuwe boek doen we hem hierbij vast aan de hand: Tussen Utrecht en Nystadt.

J. Römelingh

M. de Neufville, *Verhaal van myn droevig leven*, T. Lindijer, ed. (Hilversum: Verloren, 1997, 138 blz., f29,-, ISBN 90 6550 555 5).

Geld maakt niet gelukkig, heet het. En geluk heeft geen geschiedenis. Als we de doopsgezinde koopmansdochter Maria de Neufville (1699-1779) moeten geloven, gingen beide uitspraken al in de achttiende eeuw onverkort op. Hoewel niet steenrijk, kon Maria uit haar vermogen toch een aardig buiten met wat dienstpersioneel onderhouden. De gelukkige kanten van haar bestaan gaan echter grotendeels aan ons voorbij. Als ze de pen opneemt is dat om te vertellen hoe droevig haar leven is geweest en hoe ongelukkig ze zich voelt. Natuurlijk, in de omvangrijke gezinnen om haar heen werd veel en jong gestorven — maar wie trof dat lot toen niet? Lag het probleem niet in haarzelf? Ooit moet ze een vrolijke en aantrekkelijke vrouw zijn geweest, altijd met vrijers omgeven. Maar ze was een perfectioniste, en haar doopsgezinde opvoeding maakte het er niet beter op. Bij belangrijke beslissingen werd ze door besluiteloosheid verlamd. Toen koopman Van der Hoop haar ten huwelijk vroeg, schoof ze de beslissing eindeeloos voor zich uit. Tien jaar later ging het eender met haar aangetrouwde neef Abraham Bierens, reeds weduwnaar. Toen ze, 44 jaar oud, eindelijk zijn huwelijksaanzoek aannam en het bruidskleed bestelde, stierf haar verloofde onverwacht. Maria, ontroostbaar, wenste zelf te sterven maar koos toch voor het alternatief 'uit de wereld te gaan'. Ze vertrok uit Amsterdam naar een buitenhuis waar ze in eenzaamheid haar verdriet wilde verwerken. Wel hield ze zich actief bezig met haar nichtje Petronella (1730-1773), op wie ze zeer gesteld was en dat later bij haar kwam wonen. Maar ook zij stierf vóór Maria. Ten slotte schreef ze haar droefheid van zich af in een kort levensverhaal (krap 10 bladzijden druks), in dit boek uitgegeven en van uitvoerig commentaar voorzien.

Terecht vraagt uitgever Lindijer zich af hoe we die allesoverheersende droefheid moeten duiden. Hij suggereert (104) dat Maria heel haar leven in de affectieve banden met haar familieleden investeerde, en dat er voor gegoede vrouwen ook nauwelijks andere mogelijkheden tot zelfontplooiing waren. Bij ongeluk betekende dat voor een gevoelige ziel een leven van rouw. Daarnaast leden veel mennisten aan de spanning tussen de wens tot aards welslagen en de hemelse moraal van soberheid. Bij Maria sloeg de balans steeds sterker naar de soberheid door, ook al door haar evidente pinnigheid. Elders (18) stelt Lindijer dat dit egodocument geen ijdel, ideaal ikbeeld presenteert omdat Maria zichzelf niet behoefde te bevestigen ofte verweren. Maar moest Maria niet met zichzelf in het reine komen? De verleiding tot zelfdoding, na de dood van haar verloofde, is onmiskenbaar het keerpunt van haar leven geweest. Was Maria's

ontroestbare droefheid geen literaire vorm van zelfrechtvaardiging jegens een fictieve lezer? Vormt de egotrip die deze tekst is niet de rationalisatie van een leven dat ook in haar eigen ogen onaf en onvoldaan was? Lindijer presenteert Maria als een sterke vrouw. Maar was ook die kracht geen schijn? In haar teruggetrokken leven vond ze een sociaal acceptabel compromis, maar hoe lag het voor haarzelf? Overgevoeligheid, faalangst, of spijt over haar besluiteloosheid — Maria slaagde er niet in haar verdriet te verwerken. Ligt de sleutel soms in haar levendige herinnering (decennia later!) aan de melkvlade die ze voor haar stervende moeder klaarmaakte en die even later geschild bleek? Het is de enige episode waarbij Maria ons een inkijkje in haar psyche geeft (45). Voor zoveel schuldgevoel en zo'n ontoestbare droefheid was het celleven van een slotklooster misschien een alternatief geweest. Of mogen we stellen dat deze tekst nu precies de levensvorm aangeeft waarin vrouwen uit de radicale Reformatie haar eigen alternatief voor het roomse klooster construeerden? Hoe dan ook, Maria's levensverhaal stelt in alle scherpte de vraag naar de narratieve mogelijkheden van geluk en ongeluk.

Voor deze korte tekst zou een artikel kunnen volstaan. De uitgave in boekvorm heeft de auteur verleid tot de toevoeging van allerlei genealogische en historische parafernalia die de presentatie van haar puntigheid beroven en per saldo ons zicht op Maria's persoon vertroebelen: een inleiding, transcriptie van de tekst, een becommentarieerde leeseditie, een 'uitleiding', afkortingen, vijf bijlagen, tien bladzijden noten, vier genealogische schema's (die gewonnen hadden bij een professionele blik), lijsten van archieven en literatuur, een index op personen en plaatsen. Het gevolg van deze rommelige opzet is dat men gegevens die eigenlijk bij elkaar horen op vier of vijf verschillende plaatsen verspreid aantreft. Een eindredacteur had dit boek op zijn consistentie en zijn bruikbaarheid moeten bekijken. In feite wordt het egodocument het voorwendsel voor een familiegeschiedenis: van de 71 in het register genoemde Neufvilles komen er maar 12 in het egodocument zelf voor. De vraag is dan ook of ze er hier zoveel toe doen. Verschuilt Maria haar ego niet welbewust achter haar familie en dient de historicus niet achter dat decor te gaan kijken, de coulissen in?

Willem Frijhoff

G. Macours, *Ne crimina impunita maneant. De achttiende-eeuwse Frans-Zuidnederlandse uitleveringspraktijk* (Standen en landen C; Kortrijk-Heule: UGA, 1996, 327 blz., Bfl430,-, ISBN 90 6768 216 0).

Misschien nog meer dan de uitwijzing of uitzetting roept de uitleveringspraktijk heden ten dage emotionele reacties op. Een Britse treinover die decennialang van zijn buit geniet in Zuid-Amerika of een collaborateur die ver weg in de anonimiteit aan zijn gerechte straf lijkt te ontkomen: wraakzucht doet soms het fenomeen 'verjaring' vergeten. Om een andere reden komt men de verjaring niet tegen in het boek van Macours over de uitleveringspraktijk tussen Frankrijk en de Oostenrijkse Nederlanden in de tweede helft van de achttiende eeuw.

In 1736 sloten beide staten een overeenkomst waarbij zij beloofden personen verdacht van ernstige en wrede misdrijven die op elkanders territorium zouden worden aangehouden, uit te leveren aan het gerecht dat daar om zou vragen. Oorzaak van het fenomeen was om te beginnen dat rechters niet gewoon waren personen die buiten hun ressort een delict hadden gepleegd, daarvoor strafrechtelijk te vervolgen. Men berechtte personen, ongeacht hun herkomst, als regel wegens misdrijven gepleegd in het eigen ressort of binnen de grenzen van de eigen staat. 'Externe' uitlevering, tussen soevereine staten, is een gecompliceerde zaak. Wilde men, zoals gebruikelijk was, eigen onderdanen niet uitleveren, dan kon men eventueel de oplossing